

Afdeling: Kvalitet og Forskning
Journal nr.: 21/56360
Dato: 6. december 2021

Udarbejdet af: Kvalitet og Forskning
E-mail: forskning.sund@rsyd.dk
Telefon:

Referat

Møde: Møde i den udvidede forskergruppe vedr. Grindstedundersøgelsen
Tidspunkt: Onsdag d. 1. december 2021 kl 17-19
Sted: Virtuelt

Deltagere:

Anna-Marie Bloch Münster, lægelig direktør, SVS
Anne Hømpel-Jørgensen, sektionsleder, Styrelsen for Patientsikkerhed
Annette Kjær Ersbøll, professor, forskningsleder, SIF
Claire Meehan, lektor, Institut for Neurovidenskab, KU
Estrid Høgdall, professor, Herlev Hospital
Hans Sanderson, seniorforsker, Institut for Miljøvidenskab, AU
Henrik Boye Jensen, ledende overlæge, Hjerne- og Nervesygdomme, SLB
Jesper Bo Nielsen, institutleder, Institut for Sundhedstjenesteforskning, SDU
Jesper Rasmussen, ledende overlæge, Arbejds- og Miljømedicinsk klinik, OUH
Kim Oren Gradel, epidemiolog, Center for Klinisk Epidemiologi, OUH
Lars Brandt, overlæge, Arbejds- og Miljømedicinsk klinik, OUH
Lars Rauff Skadhauge, ledende overlæge, Arbejdsmedicinsk afd., SVS
Lau Caspar Thygesen, professor, SIF
Poul Løgstrup Bjerg, professor, Institut for Vand og Miljøteknologi, DTU
Tim Svenstrup Poulsen, molekylærbiolog, Herlev Hospital
Tina Kold Jensen, professor, Institut for Sundhedstjenesteforskning, SDU
Aase Frandsen, seniorforsker, Institut for Neurovidenskab, KU

Region Syddanmark:

Ida Holm Olesen, afdelingschef, Vand og Jord
Jørgen Bjelskou, koncerndirektør
Kurt Espersen, koncerndirektør
Mads Haugaard, afdelingschef, Kvalitet og Forskning
Mira Borggreen, kommunikationsrådgiver
Jørn K. Pedersen, civilingeniør, Vand & Jord deltog under punkt 2

Afbud:

Bente Nørgård, professor, Center for Klinisk Epidemiologi, OUH
Esben Budtz, professor, Institut for Folkesundhedsvidenskab, AU
Judith Olsen, chefkonsulent, Kvalitet og Forskning
Lars Pedersen, professor, Institut for Klinisk Medicin, AU
Mette Nørgaard, professor, overlæge, Klinisk Epidemiologisk Afdeling, AUH
Morten Grønbek, professor, direktør, SIF

Ad hoc tilknyttet:

Philippe Grandjean, professor, Institut for Sundhedstjenesteforskning, SDU

Tredje møde i den udvidede forskergruppe vedr. Grindstedundersøgelsen

1) Præsentation og velkomst v. formand Jesper Bo Nielsen

Formanden bød velkommen og glædede sig over, at der fortsat er stor tilslutning til arbejdet fra medlemmerne af forskergruppen.

2) Orientering om forureningen i Grindsted v. civilingeniør Jørn K. Pedersen, Vand & Jord, Region Syddanmark

Jørn K. Pedersen præsenterede forureningerne fra det tidligere Grindstedværket. Præsentationen er vedlagt som bilag og var derudover udsendt sammen med dagsordenen til dagens møde. Anne Hempel supplerer med oplysninger om gældende restriktioner og skiltning ifht. Engsøen og banegravsdepotet.

Referat:

Hans Sanderson: Takker for præsentationen. Spørger til, om risici er kvantificeret samt vurdering af forureningernes alvorlighed.

Jørn K. Pedersen: Risici efter Jordforureningsloven er håndteret gennem indeklimaundersøgelser og grundvandsundersøgelser.

Der vurderes ikke at være væsentlig risiko for borgerne i byen, hvis man overholder restriktionerne.

Anne Hempel supplerer med oplysninger om, at der er målt i inde- og udeluft langs med åen.

Aase Frandsen/Claire Meehan spørger til et kolonihaveområde nær banegravsdepotet, nævner at der lugtede af sulfider i Grindsted i Aase Frandsens barndom, og spørger om der kendes mere til det.

Jørn K. Pedersen: Kolonihaveområdet er ikke undersøgt, da der ingen indikationer er af forurening i jorden. Vedr. lugten og undersøgelser af luften tilbage i tid kendes der heller ikke mere til dette.

Lars Brandt: Spørger til materialetypen i vandforsyningen og om der har været risiko for indtrængning i vandrørene. Understreger væsentligheden af, at risiko for grundvand ikke er det sammen som risiko for sundheden.

Jørn K. Pedersen: Forsyningsselskabet har oplysninger om materialetypen i rørene til vandforsyningen.

Jesper Bo: Det er vigtigt at skelne mellem forureningen og om der reelt er en eksponeringsrisiko for borgerne aktuelt. Vand & Jords vurdering er på risiko for forurening af vand og jord, men ikke en vurdering af sundhedsrisikoen.

Estrid: Takker for præsentationen. Mener det nu er afklaret, at drikkevandet ikke udgør en eksponeringsrisiko.

3) Videre proces og næste møde

Drøftelse af videre proces og kommende møder ud fra følgende spørgsmål:

- a) Er det efter jeres vurdering muligt og relevant at foretage en fornyet sundhedsundersøgelse med særlig fokus på sygdomsudviklingen de seneste 20 år i Grindsted i forhold til andre sammenlignelige byer, evt. med særlig fokus på udvikling af ALS eller andre alvorlige sygdomme?
- b) Er det efter jeres vurdering muligt og relevant at foretage større forskningsbaserede undersøgelser eller forskningsprojekter i forhold til sundhed og udvikling af sygdom specifikt i Grindsted?

Kommende møder i den udvidede forskergruppe er foreløbigt planlagt til:
Tirsdag d. 18. januar kl. 16:30-18:30

Referat:

Jesper Bo Nielsen redegjorde for drøftelser med SIF, der bekræfter, at det er muligt at opdatere den foreliggende sundhedsundersøgelse med data fra 2018-2020, og bad forskergruppen tage stilling til, om det er relevant. Opdateringen vil se bredt på alle de inkluderede sygdomsområder og ikke alene ALS.

Tina Kold ser gerne, at gruppen gennemgår de 5 nye cases for ALS først. Havde dog afbud fra sidste møde, så det er med forbehold for, at gruppen har gennemgået dette tilstrækkeligt.

Jesper Bo Nielsen understregede at fokus i første omgang er på at drøfte, om det er relevant at opdatere den foreliggende sundhedsundersøgelse med nye data før enkelte sygdomsområder drøftes detaljeret.

Henrik Boye spørger til udsendelse af yderligere oplysninger om de 5 ALS-tilfælde. Mads Haugaard sender oplysningerne til gruppen efter mødet og understreger, at de er belagt med tavshedspligt, og at han gerne inden aften modtager info fra gruppens medlemmer, hvis man ikke ønsker at modtage oplysningerne.

Anne Hempel spørger til gruppens vurdering af, hvorvidt en opdatering af undersøgelsen i tilstrækkelig grad vil give svar på de stillede spørgsmål, da der har været stillet spørgsmålstejn fra nogen sider til selve metoderne i undersøgelsen.

Jesper Bo Nielsen: Den foreliggende undersøgelse er blevet kritiseret for, om man kan konkludere, og hvor stærkt man kan drage konklusioner, men ikke for selve metoden.

Hans Sanderson mener ikke, at udvidelse af undersøgelsen vil styrke mulighederne for at drage konklusioner ifht. om der er forskel på sundhedstilstanden i Grindsted og sammenlignelige byer samt om der er sammenhæng til forureningerne fra det tidligere Grindstedværket. Mener en risikoanalyse skal foregå ved at kombinere registerundersøgelsen med oplysninger om forureningerne.

Jesper Bo Nielsen nævner at der ikke nødvendigvis er en modsætning i Hans Sandersons forslag til en opdatering af sundhedsundersøgelsen.

Aase Frandsen/Claire Meehan: En opdatering vil ikke rykke ved styrken i undersøgelsen til at drage konklusioner, og mener registerundersøgelsen skal kombineres med studier af ALS-tilfældene for at identificere fælles træk. Her vil det være vigtigt at have særligt øje for patienternes arbejdsplads i forhold til eksponering.

Lars Brandt mener man skal opdatere registerundersøgelsen med de seneste tre års data. Det vil kunne give borgerne svar på, om de nye oplysninger rykker ved undersøgelsens konklusioner. Som videnskabsmand er formodningen, at en opdatering ikke kommer til at rykke ved konklusionerne, men det er vigtigt at skabe tryghed for borgerne ved at arbejde med de nyeste data. Mener de enkelte patienters eksponeringsbillede skal undersøges som supplement.

Tina Kold er enig i, at en opdatering af sundhedsundersøgelsen kan anbefales, idet den efterspørges af borgerne. Tror ikke yderligere eksponeringsundersøgelser vil give svar på de rejste spørgsmål fra borgerne, men det bør overvejes, hvornår man har undersøgt det, der er muligt, og overveje om man kommer tættere på at give de svar, som borgerne gerne vil have ved at undersøge mere. Mener ansættelse på det tidligere Grindstedværket bør overvejes som eksponeringskilde, men har forstået, at det ikke er muligt pga. restriktioner på data fra Danmarks Statistik.

Henrik Boye mener sundhedsundersøgelsen bør opdateres, da der er en politisk og borgermæssig efterspørgsel efter det, og at opdateringen ikke udelukker at følge Hans Sandersons forslag om yderligere inddragelse af eksponeringsrisici. Det er vigtigt at være opmærksom på, at den statistiske usikkerhed stadig vil være stor efter opdatering af sundhedsundersøgelsen, og dermed formentlig ikke ændrer på styrken i konklusionerne. Støtter både Hans Sandersons og Aase Frandsen/Claire Meehans forslag til yderligere undersøgelser. Det vil være relevant at forsøge igen at få lov at anvende data fra Danmarks Statistik vedr. ansættelser på det tidligere Grindstedværket.

Estrid Høgdall: Opdateringen kan formodentlig skabe tryghed for borgerne i Grindsted, hvis den kombineres med yderligere tiltag. Det kan være et genbesøg af sundhedsundersøgelsen om 3 eller 5 år igen, så man skaber et rum for borgerne, hvor der regelmæssigt holdes øje med udviklingen. Efterlyser ALS-patienternes bopæl i Grindsted vist på et kort for at kunne se mønstre i spredningen af sygdomstilfælde i byen.

Anne Hempel: Det er fint at undersøge historikken omkring eksponering, men i kommunikationen til borgerne skal der skelnes tydeligt mellem historiske eksponeringer og nutid, så der ikke skabes unødigt utryghed i byen om den aktuelle eksponering.

Jesper Bo Nielsen: Sundhedsundersøgelsen skal undersøge, om det er sikkert sundhedsmæssigt at bo i byen nu. Det bør opdeles, om der kigges på historisk eksponering eller om der kigges på aktuel eksponering, så der ikke skabes unødigt utryghed.

Hans Sanderson: Registerundersøgelsen kan give hypoteser, men kan ikke svare på, om forureningerne fra det tidligere Grindstedværket udgør en risiko. Mener en analyse bør indeholde kvantificering af eksponeringerne.

Tina Kold mener at det ville være afspejlet i sygdomsbilledet, hvis forureningerne udgør en sundhedsmæssig risiko.

Annette Ersbøll understreger, at oplysninger om arbejdsplads ikke kan indgå i yderligere analyser på grund af restriktioner på data fra Danmarks Statistik, men at branchen eventuelt kan indgå. Nævner, at den geografiske analyse som Estrid Høgdall efterlyser med adresser på sygdomstilfælde på et kort, er relevant, men ikke kan foretages, da adresserne af GDPR-hensyn ikke kan indgå.

Aase Frandsen/Claire Meehan nævner, at dele af et af deres forslag fra 2018 kan indgå i kombination med andre tiltag for at supplere registerundersøgelsen. Her tænkes særligt på en

dyremodel, der kan bidrage med oplysninger om sammenhæng mellem forureningen og udvikling af ALS. Her tænkes særligt på ALS af den sporadiske type, som Aase Frandsen/Claire Meehan oplyser udgør 90% af forekomsten. Forekomsten kan undersøges ved at eksponere forsøgsdyr for jord eller vand fra Grindsted. Men inden det iværksættes, skal det undersøges, hvilke fællestræk de 5 ALS-patienter har ifht. eksponering for forurening fra det tidligere Grindstedværket. Kombinationen med en opdatering af sundhedsundersøgelsen, denne undersøgelse og Hans Sandersons forslag og evt. andre vil kunne afdække problemstillingen yderligere.

Lars Brandt: Det er vigtigt at holde sig for øje, at der er flere dagsordener i spil, herunder at der er et ønske om oprensning i Grindsted fra nogle borgerne, som ikke løses med flere undersøgelser af sundheden uanset resultater

Henrik Boye: Opdatering af sundhedsundersøgelsen vil være fint at kombinere med en risikoanalyse samt Aase Frandsens/Claire Meehans forslag. Er enig med Lars Brandt i, at spørgsmålet, om det er sikkert at bo i Grindsted vil kunne rejses fortløbende af borgere, når der kommer nye ALS-tilfælde eller af andre sygdomme. Det bliver svært at give de ønskede svar.

Jesper Bo Nielsen opsummerer at en vej videre kan være en opdatering af undersøgelsen kombineret med monitorering i kommende år. Udfordringerne omkring det begrænsede datagrundlag skal udforskes nærmere, også med fokus på kommunikationen til borgerne i Grindsted. Jesper Bo Nielsen foreslår at komme med et udkast til en beskrivelse, som han gerne vil drøfte med Hans Sanderson og Annette Ersbøll.

Jesper Bo Nielsen inviterer dem, der har konkrete forslag til yderligere tiltag, til at dele en kortfattet (2 sider) beskrivelse af deres forslag med en kort beskrivelse af formål, metoder og forventninger til resultater sammen med 1-sides CV med relevante publikationer fra de seneste 5 år. Vigtigt at angive her om der er tale om bagudskuende studier eller studier af aktuelle forhold. Inviterer afsluttende gruppen til at give bemærkninger til den foreslåede videre proces her på mødet.

Hans Sanderson nævner, at han ikke har tid til at udforme et konkret forslag, men at der er velbeskrevne metodikker, der kan anvendes til risikoanalysen.

Lars Brandt: God opsummering og forslag til videre proces. Ked af at Hans Sanderson ikke kan bidrage og opfordrer til, at Hans eventuelt peger på andre, der kan bidrage. Spørger til om de kortfattede beskrivelser skal ses som forskningsprotokoller, der kan danne grundlag for bevilling af midler fra regionen.

Jesper Bo Nielsen: Forskningsprotokoller vil først blive aktuelle senere. De kortfattede beskrivelser er tænkt som videndeling i forskergruppen, så der derefter kan tages stilling til, hvilke forslag, der kan anbefales videre til regionsrådet.

Tina Kold: Der er endnu ikke truffet beslutning, om at forskergruppen anbefaler nogle af de nævnte undersøgelser. Skeptisk over for, om dyreforsøg vil bidrage væsentligt, og vil gerne se yderligere information om alle forslagene, inden der tages beslutning om anbefaling fra gruppen.

Jesper Bo Nielsen: Forslagene sendes til forskning.sund@rsyd.dk senest d. 7. januar 2022. Herefter rundsendes de til forskergruppen forud for næste møde.

4) Kommunikation fra mødet

Der udsendes ikke pressemeddelelse fra dagens møde.

*Den politiske følgegruppe for Grindstedforureningen orienteres torsdag d. 2. december.
Der udarbejdes et referat, der så detaljeret som muligt afspejler drøftelserne.*

5) Evt.
-